

YENİSEY YAZITLARINDAKİ “SEKİZ ADAKLIĞ BARIM” ÜZERİNE

MASAO MORI *

1. “Sekiz adaklıg barım”

Yenisey Yazıtları olarak adlandırılan yazıtlar içerisinde, I. Elegest, Begre ve I. Baj-Bulun Yazıtlarında,¹ “sekiz adaklıg barım” biçiminde okunan bir ifade bulunmaktadır.

Bu, “sekiz adaklıg barım” ifadesinin nasıl yorumlanacağı konusunda, günümüze değin, birkaç varsayım ileri sürülmüştür.

Örneğin, S.E. Malov, Kazakların bir atasözünde, “tok at sekiz ayaklıdır” denmesini gözönünde tutarak, Begre Yazıtına ilişkin bir açıklamada, sözkonusu yazıttaki “sekiz adaklıg barım” ifadesini “tok hayvan” olarak çevirmiştir.² Ayrıca, S.E. Malov, I. Elegest Yazıtı ve I. Baj-Bulun Yazıtındaki aynı ifadeyi, sırasıyla, “sekiz ayaklı hayvan”³ ve “sekiz ayaklı boynuzlu hayvan”⁴ biçiminde çevirmiş ve I. Baj-Bulun Yazıtına ilişkin bir açıklamada, “Doru aygır sekiz ayaklıdır. Benekli kır aygır altı ayaklıdır” biçiminde ifade edilen bir atasözünü örnek olarak göstermiştir.⁵

Buna karşın, H.N. Orkun, Begre Yazıtına ilişkin bir açıklamada, “Bu sekiz ayak sözü ile hayvan ile birlikte arabanın kastedildiği anlaşılmaktadır. ... sekiz ayaklı barım denince hayvan ile beraber arabalar bahse mevzu olunmaktadır” demiştir.⁶ C. Brockelmann ise sözkonusu arabanın cenazeyi mezarlığa götüren at arabası olacağını söylemiştir.⁷

* Prof. Dr. Masao Mori, Tokyo Üniversitesi Emeritus Profesörü, Niham Üniversitesi Profesörü, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Profesörü.

¹ I. Elegest, Berge ve I. Baj-Bulun yazıtları, eskiden sırasıyla, Elegest yazıtı, Begre yazıtı ve Munusinsk Müzesindeki bir Yazıt olarak adlandırılmaktaydı. Bu yazıtında, Dr. D.D. Vasil’ev’in bunlara yeniden verdiği adları kullanıyorum. D.D. Vasil’ev, *Korpus tjurkskih runičeskih pamjatnikov bassejna eniseja*, Leningrad 1983, s. 18, 60, 88-89; 20, 61, 92; 30, 68, 107.

² S.E. Malov, *Enisejskaja pis’mennost’ tjurkov*, Moskva-Leningrad 1952 s. 30-31.

³ Malov, *aynı eser*, s. 27.

⁴ Malov, *aynı eser*, s. 77.

⁵ Malov, *aynı eser*, s. 77.

⁶ H.N. Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, cilt 3, İstanbul, 1940, s. 74.

⁷ C. Brockelmann, “Zu den alttürkischen Irschriften aus dem Jenissejgebiet”, *Ural Altäische Jahrbücher*, cilt 24, Heft. 1-2, 1952, s. 141.

Ondan sonra, Sir Gerard Clauson, I. Eleğest Yazıtındaki sözkonusu ifadeyi “sekiz ayaklı mal” olarak çevirdikten sonra, parantez içinde “belirsiz, olasılıkla, arabalar veya çadırlar?” demiştir.⁸

2. “Barım” sözcüğünün anlamı

Burada önemli olan, “barım” sözcüğünün nasıl açıklanacağıdır. Ashında bu sözcüğün “mal veya servet” anlamında olduğu, genellikle kabul edilmektedir.⁹ Bununla birlikte, Bilge-Kağan Yazıtında, “hayvan ve mal” biçiminde çevirilebilecek olan “yılkı barım” ifadesi görülmektedir.¹⁰ Bu “yılkı barım”, bir “hendiadys” olarak kullanıldığından, hayvan ve mal sözcükleri aynı anlama gelmekte ve buradaki barım (mal), yılkıyı (yani hayvanı) göstermektedir. Ayrıca, Köl-Tigin Yazıtında, “servet ve mal” olarak çevirilebilecek olan “ağı barım” ifadesi bulunmaktadır.¹¹ Bu “ağı barım” da “hendiadys” olduğundan ağı (servet) ve barım (mal) sözcüklerinin aynı anlamda olduğu söylenebilir.

Bu biçimdeki “hendiadys”ler, Yenisey Yazıtlarında da görülebilir. Örneğin, Taléé Yazıtında, “dört bin atlarım yılkı” ifadesi bulunmaktadır ki,¹² “dört bin atım ve hayvanım” şeklinde çevrilebilir. Burada, yılkı (yani hayvan) ile at bir “hendiadys” olarak kullanıldığından, hayvanın atı ifade etmesi gerekmektedir. Bu nedenle, S.E. Malov’un “dört bin atlarım yılkı” deyimini “benim dört bin atım” olarak çevirmesi¹³ doğrudur.

⁸ G. Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford 1972, s. 366. Bunlardan başka, H. Vambéry, “adak” sözcüğünün “ayak” değil de, “ant, adanılan, adanan” anlamında olduğunu söyleyerek, “sekiz adaklıg barım” ifadesini “sekiz tane adanılan hayvan” olarak çevirmiştir. Ayrıca, P.M. Melioranski’de, bir zamanlar bu fikirden yanaydı. H. Vambéry, *Noten zu den alttürkischen Inschriften der Mongolei und Sibiriens*, Helsingfors 1899, s. 93-94, 99-100. Malov, *aynı eser*, s. 28, 31.

⁹ W. Radloff, *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialekte*, 2. Aufl., S. - Gravenhage, 1960, s. 1481. Orkun, *aynı eser*, cilt 4, İstanbul 1941, s. 18. T. Tekin, *A Grammar of Orkhon Turkic*, The Hague 1968, s. 308. V.M. Nadeljaev, A.M. Nasilov, E.R. Tenişev i A.M. Şçerbak(red.), *Drevnetjurkskij slovar’*, Leningrad 1969, s. 84. Clauson, *aynı eser*, s. 366.

¹⁰ Bilge-Kağan Yazıtı, Doğu, 24; Güney, 3. “Yılkı” sözcüğü için bkz.: Radloff, *aynı eser*, cilt 3, s. 485. Orkun, *aynı eser*, cilt 4, s. 142. Tekin, *aynı eser*, s. 402. Nadeljaev v.b., *aynı eser*, s. 267. Clauson, *aynı eser*, s. 925-926.

¹¹ Köl-Tigin Yazıtı, Güney-Batı. “Ağı” sözcüğü için bkz.: Radloff, *aynı eser*, cilt 1, s. 154. Orkun, *aynı eser*, cilt 4, s. 5. Tekin, *aynı eser*, s. 300. Nadeljaev, v.b., *aynı eser*, s. 17. Clauson, *aynı eser*, s. 78.

¹² Vasil’ev, *aynı eser*, s. 32, 68, 109.

¹³ Malov, *aynı eser*, s. 83.

Ayrıca, Hemçik-çyrgaky Yazıtında, “ağımğa altmış at(ğa) bintim” biçiminde okunan bir cümle bulunmaktadır.¹⁴ Bu cümle, “servete ve altmış ata bindim” biçiminde çevrilebilir. Burada da ağı (yani servet) ile at sözcükleri, bir “hendiadys” olarak kullanılmakta ve aynı anlama gelmektedir.

Yukarıda gösterilen “hendiadys” ler gözönünde tutulursa, Eski Türklerin, asıl anlamı “mal veya servet” olan barım sözcüğünü, hayvan anlamında olan yilkı ve serveti işaret eden ağı sözcükleriyle aynı anlamda kullandıkları ve bazen yilkı sözcüğü ve ağı sözcüğünün at anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

Bu arada, W.W. Radloff, “inkâr edilemez bir göçebe halk olan” Kazakların hayvana asıl anlamı mal olan Arapça “mal” adını verdiklerini işaret etmiş ve “Kazak halkı için, at, her çeşit güzelliklerin özü ve hayvanların incisidir” şeklinde yazmıştır.¹⁵ Başka bir deyişle, hayvan, onların en önemli malıdır ve at ise “hayvanların incisi”dir; yani, at, onlar için en kıymetli ve en önemli hayvandır.

Yukarıda sözünü ettiğim Orhon ve Yenisey Yazıtlarında görülen “hendiadys”leri başlıca kanıt olarak ve mal, hayvan ve at hakkında Kazakların sahip oldukları anlayışı yardımcı kanıt olarak kullanırsak, Yenisey Yazıtlarında, asıl anlamı “mal” olan “barım” sözcüğünün “at” ile aynı anlamda kullanıldığı öne sürülebilecektir. Eğer bu varsayım kabul edilirse, “sekiz adaklığ barım” ifadesinin “sekiz ayaklı at” anlamında olması sonucuna varılabilecektir.

3. Sekiz ayaklı at ve Şamanizm

Şu halde, “sekiz ayaklı at” diye “tuhaf” bir ifade, nasıl yorumlanabilir?

Eski Türklerin Şamanizme inandıkları, genellikle kabul edilmektedir.¹⁶ M. Eliade, Şamanizme ait ayinde “at” ın “cenaze hayvanı ve ruhun rehberi” olarak oynadığı rol ile ilgili olarak, “Muria kabilesinde, cenaze töreni sırasında, ölünün bir at sırtında öteki dünyaya vardığını

¹⁴ Vasil’ev, *aynı eser*, s. 29, 67, 106.

¹⁵ W. Radloff, *Aus Sibirien, Lose Blätter aus meinem Tagebuche*, 2. Ausg., cilt 1, Leipzig, s. 414, 420.

¹⁶ R. Dankoff, Eski Türklerin inancının Şamanizm olmadığını öne sürmüştür. R. Dankoff “Kaşgarı on the Beliefs and Superstitions of the Turks”, *Journal of the American Oriental Society*, 95, sayı 1, 1975, s. 77. Fakat, Eski Türkler, kuşkusuz, Şamanizme inanmaktaydılar. M. Mori, “Tokketsu no Shinkō Tokuni Shāmanizumu ni tsuite-”, *Mikami Tsugio Hakase Kiju Kinen Ronbunshū: Rekishi-hen* (“Gök-Türklerin İnancı- Özellikle Şamanizm üzerine-”, *Dr. Tsukio Mikami’nin 77. Doğum Günü Hatırasına Armağan: Tarih Bölümü*); Tokyo 1985, s. 304-319.

bildiren törensel şarkılar söylenir. Bu şarkılar, içinde altundan bir salıncak ile elmastan bir taht bulunan bir saraydan sözeder. Ölü ise, sekiz ayaklı bir at sırtında oraya götürülür” şeklinde yazmaktadır.¹⁷

“Sekiz ayaklı at”, yalnız Muria kabilesinin cenaze törenine ilişkin şarkılarda değil, aynı zamanda, Buryatların bir efsanesinde de geçmektedir. Bu efsane hakkında, M. Eliade, şöyle söylemektedir: “Buryatların bir efsanesine göre, genç bir kadın, ikinci kocası olarak bir şamanın atasının ruhuyla evlenir, ve bu gizemli evlenmeden sonra, kadının ahırındaki kısraklardan biri, sekiz ayaklı bir tay doğurur. Dünyevi kocası, ayaklarından dört tanesini keser. Bu kadın, ‘Ah! O, benim şaman gibi daima binmekte olduğum küçük bir atım idi!’ diye haykırır, havaya uçup giderek gözden kaybolur ve başka bir köye yerleşir. Bu kadın, daha sonra Buryatların koruyucu ruhu olmuştur”.¹⁸

Yukarıda belirttiğim gibi, “Şamanizme ait mitoloji ve ayin” de “sekiz ayaklı at”ın önemli bir rol oynaması, “sekiz ayaklı at” ifadesinin anlamını açıklamak için özel bir önem taşımaktadır. Çünkü, bu durum, “sekiz ayaklı at” ifadesinin Şamanizm ile çok yakın bir ilişkide bulunduğunu göstermektedir.

Şamanizm meselesini ele alırken, sözünü etmemiz gereken, Kuzey Avrupa mitolojisinin baş tanrısı olan Odin’dir. Çünkü, M. Eliade, önce, “Eski Germenlerin dininde ve mitolojisinde görülen bazı ayrıntılar, Kuzey Asya’daki Şamanizmin kavramları ve teknikleriyle karşılaştırılabilir. Biz, en göze çarpan örneklerinden sözedeceğiz” dedikten sonra, şunları söylemektedir: “Korkunç Hükümdar ve Büyük Büyücü olan Odin’in görünümü ve miti, birkaç tuhaf ‘Şamanistik’ özellik göstermektedir. Odin, run harflerinin esrarlı bilgisini elde etmek amacıyla bir ağaca asılarak dokuz gün ve dokuz gece geçirir. Bazı Germenistler, bunun bir tür Şamanlığa kabul edilme (initiation) törenini gösterdiğini söylemişlerdir. Hatta, Otto Höfler, bunu, Sibiryaya şamanlarının kabul töreninde görülen ağaca-tırmanmayla karşılaştırmaktadır. Odin’in kendisini ‘astığı’ ağaç, yalnız Kozmik Ağaç—Yggdrasil— olabilir. Bu arada, ‘Yggdrasil’ adı, ‘Ygg(Odin)’in Küheylanı’ anlamındadır. Kuzey Avrupa’daki geleneğe göre, darağacı, ‘asılan kişinin atı’ olarak adlandırılmaktadır ve bazı Germenlerin şamanlığa kabul törenleri, adayın simgesel olarak ‘asılması’nı da içine almaktaydı. Çünkü, böyle bir görenek, başka yerlerde de bol bol kaydedilmektedir. Fakat, Odin,

¹⁷ M. Eliade, *Shamanism, Archaic Techniques of Ecstasy*, New York 1964, s. 469.

¹⁸ Eliade, *aynı eser*, s. 469.

kendi atını Yggdrasile de bağlar ve bu efsanevi temanın Kuzey ve Orta Asya’da görüldüğü herkesçe bilinmektedir.”¹⁹

Böylece, “Odin’in görünümü ve miti” içerisinde, birkaç “şamanistik” özellik gösterilebilir. Odin’in “şamanistik” küheylanı hakkında, M. Eliade şöyle devam etmektedir: “Odin’in küheylanı —Sleipnir—, sekiz toynağa sahiptir ve kendi sahibi ve hatta diğer tanrıları (örneğin Hermódhr’u) yeraltına götüren de kendisidir. Öyleyse, sekiz toynaklı at, pekâlâ şamanistik bir attır ve bu, Sibiryalılar ve başka kabileler (örneğin Murialar) arasında görüldüğü gibi, daima şamanın ruhunun vücudunu terk ediş deneyimi (ecstatic experience) ile bağlantılıdır. Olasılıkla, Höfler’in de belirttiği gibi, çok ayaklı oyuncak atın efsanevi ilkel tipi olan Sleipnir, insan toplumunun gizemli kültüründe önemli bir rol oynamıştır.”²⁰ M. Eliade, yukarıda sözettiğim gibi, “sekiz toynaklı at, pekâlâ şamanistik bir attır” demekle kalmayıp, ayrıca, “sekiz ayaklı atın tipik olarak şamanistik olduğunu biliyoruz” şeklinde yazmaktadır.²¹

Yukarıda söylediğim durumun ışığı altında düşünecek olursak, Yenisey Yazıtlarında görülen, “sekiz adaklıg barım” ifadesi, “Şamanizm’e ait mitoloji ve ayin” deki “sekiz ayaklı at”, “pekâlâ şamanistik bir at” olan “sekiz toynaklı at” ya da “tipik olarak şamanistik” at olan “sekiz ayaklı at”ı işaret etmektedir diyebiliriz.

4. Yenisey Yazıtları ile Şamanizm

Şu halde, “Şamanizme ait mitoloji ve ayindeki” “sekiz ayaklı at”, “pekâlâ şamanistik bir at” ve “tipik olarak şamanistik” at diye tanıtılan “sekiz toynaklı at” veya “sekiz ayaklı at”ın, Yenisey Yazıtlarında, ölünün hayatta iken sahip olduğu çok sayıda mallarla birlikte gözükmemesinin nedenini aramak zorundayız.

Bu soru, Yenisey Yazıtlarının esas niteliğiyle ilgilidir. Bilindiği gibi, Yenisey Yazıtları, çoğunlukla, bize çok “tuhaf” gelen tanıtımsal bir biçimde yazılmaktadır. Yani, bunlarda, ölüp gömülmüş olan kişi, yalnız kendi adı ve unvanını değil, aynı zamanda kendi ölüm yaşını kendi ağzından söylemekte, kendisinin, kendi karısı (karıları), oğlu (oğulları), akrabaları, arkadaşları, hükümdarı, toprağı ve çeşitli mallarından ayrılmasını zorlayan kendi ölümüne ağlamakta, kendi özgeçmişini gene birinci şahısla kaydetmekte ve bazen kendi dileklerini yaşayanlar ile yas tutanlara anlatmaktadır. Bu

¹⁹ Eliade, *aynı eser*, s. 379-380.

²⁰ Eliade, *aynı eser*, s. 380.

²¹ Eliade, *aynı eser*, s. 469.

tanıtımsal biçimi göz önünde tutacak olursak, Yenisey Yazıtlarını “ölünün, kendi ruhunun rahat etmesi için kendi ağzından söylediği mersiye, ağıt ya da cenaze şarkıları” olarak da adlandırabiliriz. Kısacası, Yenisey Yazıtları, çoğunlukla, ölmüş olan kişinin kendi sözlerinden meydana gelmektedir.

Yenisey Yazıtlarının böyle “tuhaf” tanıtımsal biçimi, nereden kaynaklanmıştır?

Bu soruyu yanıtlarken, gözönünde tutmamız gereken, şamanın, ruhunun vücudundan çıkması durumunda (ecstasy) ya da ruh tarafından tutulması durumunda (possession) kendinden geçmesi, ve böylece ölünün sözlerini kendi ağzından yani birinci şahısla anlatmasıdır.

Bu durumu ve yukarıda belirttiğim gibi Yenisey Yazıtlarının, çoğunlukla, ölmüş olan kişinin sözlerinden meydana geldiğini düşünürsek, Yenisey Yazıtlarına özgü bu “tuhaf” tanıtımsal biçimin, olasılıkla, şamanın kendinden geçme durumunda söylediği ölünün sözlerinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu sav, bizi, Eski Türklerin, olasılıkla, şamana ölünün sözlerini kendi ağzından söyledikleri bir görenek ve gelenek bulunmaktadır diye bir varsayıma götürecektir. Aynı zamanda, Eski Türkler, yazıyı öğrenmelerinden sonra taş üzerine anıt yazısını hakketmeğe başladıkları zaman, bunu yukarıda söylediğim görenek ve geleneğe dayanarak yapmış ve bunun sonucunda, Yenisey Yazıtlarının “tuhaf” tanıtımsal biçimi meydana çıkmış olmalıdır.

Buna ilişkin, S.E. Malov ve S.G. Kljaštornyj’nin, Yenisey Yazıtlarının “anma şiirleri” niteliğini taşıdığını söylemeleri,²² çok dikkat çekicidir. Çünkü, şamanın anlatması da çoğu kez bir tür şiir biçiminde yapılmıştır.

Burada tekrarlayacak olursak, Yenisey Yazıtlarının “tuhaf” tanıtımsal biçimi, Eski Türklerin, bir tür büyücü olan şamana ölümlerinin sözlerini birinci şahısla söyledikleri bir görenek ve geleneğe dayanmaktadır diyebiliriz.

Fakat, hemen şunu burada belirtmek gerekir ki, Yenisey Yazıtlarının hepsi, ölünün sözleriyle meydana gelmemektedir. Gerçekte, bazı yazıtlar, yaşayan kişi(ler) ile ölen kişi arasındaki diyalog tarzında yazılmaktadır.²³ Şamanizme inananların, bazen, şamanla diyalog kurdukları gözönünde tutulursa, Yenisey Yazıtlarının bazısının, yaşayan(lar)la ölen arasındaki diyalog biçimini alması, yaşayan(lar)ın şamanla diyalog kurduğu

²² Malov, *aynı eser*, S.G. Kljaštornyj, *Drevnetjurkskie runičeskie pamjatniki kak istočnik po istorii srednej azii*, Moskova 1964.

²³ Örneğin, I. Altyn-Kel ‘Yazıtı. Vasil’ev, *aynı eser*, s. 25, 64-65, 102-103.

(kurdukları) ve buna karşılık şamanın kendi ağzından ölenin sözlerini anlattığı görenek ve gelenekten ileri gelmektedir denebilir.

Her halde, Yenisey Yazıtlarında, ölünün birinci şahısla kendi sözlerini anlatması, şamanın, kendinden geçme durumunda, ölenin sözlerini söylediği görenek ve geleneğe dayanmaktadır.

Eğer bu varsayım kabul edilirse, Yenisey Yazıtlarında “sekiz ayaklı at”ın ölünün hayatta iken sahip olduğu çok sayıda mallarla birlikte gözükmesi, olasılıkla, “tipik olarak şamanistik” at olan “sekiz ayaklı at”ı şamanın, ölünün mallarından söz ederken kendi söylediklerinin kalıntısının olduğu gibi muhafaza edilmesi, ve dolayısıyla “sekiz ayaklı at”ın adeta ölenin malları gibi görülmesinden kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

5. “at”, “yunt”, “yılki” ve “barım”

Eski Türkçe’de, “at” sözcüğünden başka “yunt” sözcüğü de at anlamındaydı²⁴ ve “yılki” sözcüğü de hayvan, özellikle at sürüsünü ifade etmekteydi.

Eğer, gerçekten, “sekiz adaklıg barım” ifadesi, “sekiz ayaklı at” anlamına gelirse, niçin “at”, “yunt” veya “yılki” sözcüğü değil de, zaten “mal” anlamında olan “barım” sözcüğü kullanılmıştır?

Din ve din tarihi üzerinde değerli araştırmalar yapmış olan Japon bilim adamı İ. Hori, M. Weber’in sözlerinden söz ederek şunları söylemiştir: “Şaman, ‘kutsiyet’ alanıyla herhangi bir ilişki kuramayan sıradan kişiler ya da aslında bir dinin kurucusu olamayan dünyevi kişiler için, taklit edilemeyen olağanüstü, doğaüstü fiziksel ve manevi bir karektere sahiptir.”²⁵ Ayrıca, Bugut Yazıtında, bir Gök-Türk Kaganının şaman niteliğini taşıdığı kaydedilmektedir.²⁶

Şaman, eski göçebe toplumda, “Tanrı vergisi (charisma) sahibi” veya “kutsiyet alanının uzmanı”, yani başkalarında korku duygusunu uyandıran bir kişiydi.

Şu halde, kutsal ve korku duygusunu uyandıran şamanla çok yakın bir ilişkide bulunmakla kalmayıp, “pekâlâ şamanistik bir at” veya “tipik olarak şamanistik” at olarak tanıtılan “sekiz ayaklı at”ın, at anlamında olan “at”, “yunt” ya da, hayvan, özellikle at sürüsünü ifade eden “yılki” sözcüğü ile

²⁴ “yunt” sözcüğü için bkz.: Radloff, *ayni eser*, cilt 3, s. 418. Orkun, *ayni eser*, cilt 4, s. 144. Nadeljaev v.b., *ayni eser*, s. 281. clauson, *ayni eser*, s. 946.

²⁵ İ. Hori, *Nihon no Shāmanizumu. (Japonya'nın Şamanizmi)*, Tokyo 1971, s. 53.

²⁶ S.G. Kljaşkornyj, V.A. Livšic, “The Sogdian Inscription of Bugut Revised”, *Acta Orientalia Hungaricum*, cilt 26, sayı 1, 1972.

değil de, aslında “mal” anlamında olan “barım” sözcüğüyle gösterilmesinin nedeni ortadadır. Çünkü, “at”, “yunt” veya “yılkı” sözcüğü, kutsal “pekâlâ şamanistik bir at” veya “tipik olarak şamanistik” attan başka bir şey olmayan “sekiz ayaklı at” tan söz ederken, ağıza alınması yasaklanmış bir “tabu sözcük” idi ve onun yerine “barım” sözcüğü kullanılmıştır. İşte bu, yalnız “sekiz ayaklı at”tan sözedildiği zaman, “at” “yunt” veya “yılkı” sözcüğü değil de, “barım” sözcüğünün kullanılmasının nedeni olacaktır.

SONUÇ

Bu kısa yazımın özeti şudur:

1. Yenisey Yazıtlarındaki “sekiz adaklıg barım” ifadesi, “sekiz ayaklı at” anlamındadır.
2. “Sekiz ayaklı at”, “pekâlâ şamanistik bir at” yada “tipik olarak şamanistik” at idi.
3. Yenisey Yazıtlarında, ölünün birinci şahısla anlatılması, Eski Türklerin, bir tür büyücü olan şamana, kendinden geçme durumunda ölünün sözlerini kendi ağzından söyleme görenek ve geleneğine dayalıdır.
4. “Sekiz ayaklı at”ın, ölünün hayatta iken sahip olduğu çok sayıda mallarla birlikte yazılması, olasılıkla, “tipik olarak şamanistik” at olan “sekiz ayaklı at”ı şamanın, ölünün mallarından söz ederken kendi söylediklerinin kalıntısının olduğu gibi muhafaza edilmesi ve dolayısıyla “sekiz ayaklı at”ın adeta ölenin malları gibi görülmesinin sonucu olacaktır.
5. Yalnız “sekiz ayaklı at”tan sözedildiği zaman, “at”, “yunt” veya “yılkı” sözcüğü değil de, “mal” anlamında olan “barım” sözcüğünün kullanılması, “sekiz ayaklı at”ın, “tipik olarak şamanistik” bir kutsal at olarak görülmesi nedeniyle, “at”, “yunt” veya “yılkı” sözcüğünün “tabu sözcük” olmasından kaynaklanmaktadır. Kısacası, “barım” sözcüğü, “at”, “yunt” veya “yılkı” sözcüğünün yerine kullanılmış olsa gerek.